

8/9

Offertanken hos Graham Greene

"GUD, giv henne frid. Tag bort min frid för alltid, men giv henne frid." Så ber Scobie i Greenes "Hjärtpunkten" inför det döende barnet i Pende. Lyckas han därmed frälsa barnet på bekostnad av sin jordiska frid och sin himmelska frälsning? Greene har själv svarat på frågan i ett brev till intervjuaren Marcel Moré. "Självfallet tänkte jag på att när han (Scobie) erbjöd sin frid som

ett offer för barnet, var det en verklig bön som hade de resultat som följde. Jag tror alltid att sådana böner, ehuru en Gud naturligtvis inte skulle utnyttja dem till att beröva den bedjande hans frid för alltid, blir besvarade till en viss grad som ett slags prov på en människas uppriktighet och för att undersöka om kanske erbjudandet byggde blott på en övergående stämning."

Alltså: Scobies offer av sin egen frid godtas av Gud, som ger det döende barnet nåd mot priset av Scobies lycka och (kanske) möjlighet att nå salighet. Transaktionen avslöjas något i Greenes resonemang, där Scobies förlust av själsfriden antydes vara provisorisk och innebära ett slags prövning av Scobies ärlighet eller fasta vilja vid avgivandet av offerlöftet. Hur denna ärlighet eller fasta vilja skall klarläggas genom själsfridens förlust anges inte; det är ju Gud som berövar Scobie friden, och därmed blir Scobies offer realiserat, vare sig det var "allvarligt" menat eller inte.

Detta är emellertid blott en länk i offerkedjan. Då Scobie offerar sig för barnet i Pende beror detta på att hans eget döda barns ande "var närvarande vid det andra barnets död för att egga fadern till en handling av ren kärlek". Scobie är alltså ett redskap för sitt eget barns godhet, och det är i grunden genom detta barn han på en gång gör en god handling och berövas sin frid. Då Scobie sedan går i dödssynd — som självmördare — profiterar åtminstone älskarinnan Helen av detta fullföljda offer; Scobie "banar vägen" för Helens frälsning. Hur går det då med Scobie, berättelsens enda goda människa,

som blott genom medlidande och kärlek drivs att synda? Enligt reglerna är han fördömd, annars ramlar tydligen hela offerverksamheten samman. Men det är möjligt att han i sista ögonblicket undfår nåden (genom den döda dotterns inskridande?). Då han redan är nästan medvetlös händer det något som kanske räddar honom. "Det föreföll honom som om någon utanför rummet sökte honom, kallade på honom, och han gjorde en sista ansträngning för att visa att han var här. Han reste sig upp och hörde sitt hjärtas hammare slå ett svar." På ett speciellt sätt varieras här den för Greene typiska tanken på nåden i dödsögonblicket.

Between the stirrup and the ground,
he mercy sought and mercy found.

Det angivna sammanhanget i "Hjärtpunkten" har utretts i en nyss utkommen bok av en ung katolsk författarinna: *Marie-Béatrice Mesnet, Graham Greene and the Heart of the Matter* (The Cresset Press, 10/6). I denna intelligenta och skickligt konstruktiva bok behandlas främst tre av Greenes romaner, utom "Hjärtpunkten" "Makten och härligheten" samt "Brighton Rock". Trots den exalterade tonen synes analysen fixera viktiga, ibland svåråtkomliga tankegångar hos Greene. Dennes romaner visas vara fyllda av offermotivet: Pinkie är ett offer och blir föremål för offer, och detsamma gäller whis-kyprästen. Ibland berörs offertanken hos andra katolska författare. Miss Mesnet påpekar att den döda flickan Marie i Mauriacs "Ormboet" fyller ungefär samma funktion för sin far som Scobies dotter för Scobie. "Vid denna bädd (dödsbädd)... gavs mig hemligheten om livet och döden... En liten flicka har dött för mig", skriver fadern i "Ormboet".

Miss Mesnets försvar och förklaring av offerlinjen har sitt in-

tesse. Hon söker så långt möjligt bruka den alldagliga erfarenheten som lönnörr till mystiken. Alla människor hänger ihop på skilda sätt, betonar hon, och har ansvar för varandra. "En själ kan plikta för en annan och genom lidande och kärlek lyfta bort den sten som hindrar denna andra själ att bli fri." Då det är fråga om att närmare motivera offerkedjorna, att klargöra hur människan på en gång leds av Gud och påverkar Gud, hur hon är fri och ofri, hur hon kan motstå Guds vilja trots denna viljas totala valde, varför nåden ges eller inte ges — hamnar miss Mesnet, som rimligt är, ofta i det oartikulerade.

Framställningen av offermotivet visar inte bara hela den diskuterade ideologins förvirrade, groteska och barbariskt grymma innebörd och konsekvenser. Den sprider också — omedvetet — ljus över de moderna katolska romanförfattarnas teknik. En genre som påminner om deckarens blir nära nog nödvändig för att på en gång propagandera för och inte alltför brutalt avslöja de idéer det här gäller. Mönstret, lösningen, kan inte finnas annat än genom den mest ingående och samtidigt spekulativa undersökning; på sid. 75 i romanen sägs något eller händer något som kanske förklarar vad som sägs eller händer 200 sidor längre fram. Författaren är, liksom i deckaren, hela tiden i färd med att samtidigt suggerera och lura läsaren. Greenes romaner kan fångsla och påverka därför att tankeskelettet är så utomordentligt väl inhyllat. Därmed menar jag självfallet inte att dessa författare skulle lura oss medvetet och muntert som deckarnas konstruktörer; för Greene och Mauriac är dunklet, inhyllningen sannolikt en nödvändig förutsättning för tron — rättare en ofrånkomlig del av tron.

HERBERT TINGSTEN

Two höchstbeli...